

Chi èrel?

Giòrgio Vacchi, al Mässter.

Giòrgio Vacchi al s n é andè ai 24 ed znèr dal 2008.

Giòrgio Vacchi, al Mässter, l é quell ch'l ha inventè al Còro Stelutis, dal mèll e novzànt quarantasèt. Al taché a cantèr la rôba ed muntâgna, in dialàtt vènet e piemuntais, mo a un bèl mumânt al se stufé ed druvèr chi èter dialétt e, con al sò còro, al vulté pâgina.

Al taché a girèr par tótt l'Eméggia, pianûra e muntâgna, dai nûn ai anvûd, col sò registradâur. Col sâu bèli maniréini al cunvinzé tant amîg di còri dla nôstra regiân a fèr etertànt. In sta manîra che qué, Giòrgio l ardué un vanizén ed canzân (socuanti mièra) che, sinchenâ, âl srénn andè a finîr zâ pr âl schèl ed cantérina.

Al Mässter, pó dâpp, al taché a armonizèr qualli pió adâti e a regalèri ai còri dl'Eméggia che i i avèven truvé e a tant èter (anc brîsa dla nôstra regiân). Acsé al Còro Stelutis e quèsi tótt i còri emigliàn i tachénn a cantèr int al sò dialàtt. Quant ed chi còri i al ciamèven e ló an s tiréva mâi indrî! Acsé la sò èrt muichèl, la conpetânza int al mândd popolèr, la sò buntè e la sò amizézzia âl s én spargujè dapartótt al mândd di còri e anc pió in là.

Con tótti cäl canzân ch'l avèva méss insâmm, Giòrgio al fé un bèl prugèt par psair druvèr e studièr cal patrimonî e méttrel a dispuiziân ed chi èter: al truvé la manîra d insfilzèr incôsa int un conpiûter e pó, con un'invenziân däl sâu, al dé la drétta a un sò amîg, strulgân eletrònic, par fèr un "progrâ-

ma" ch'l armisdéss parôl e mûsica ed tótti âl canzân e che, pó, al tiréss fôra tótti qualli ch'âli avèven zèrti parôl o, sinchenâ, la melodî ch'la s arviséss.

Par mé, Giòrgio l é stè (e al srà sänper) un pèz dla mî vétta che, sänza ed ló, la srév stè tótt un èter quèl.

Grâzie, Mässter.

Amos Leli

Âl manfréini... mo cus'èni?

Mé a sän nèda int una cà atâc ai "Ûrt ed vî Orfèo", mo dâpp a pôc tänp con la mî famajja a sän andè int la pusîan di nûn, in culénna. La mî infanzia l'é stè dimónndi bèla: tótt i dé a zughèr fôra, in libartè, dala matérina ala sîra, sänza inción ch'al gèss "brîsa tuchèr..., brîsa fèr quasst..., brîsa fèr quall...".

La famajja l'èra granda: ai èren in ventsî, fra grand e cén. La cusénna e la stâla i èren i dû sît pió lèrg e frecuentè. L arcòrd pió bèl l é ónna däl fèst dla spanuciarî, quand a dères una man ai arivèva tótt i cuntadén dal zircondèri e ala sîra, finé i lavurîr, tóttla cla zânt i balèven intâuren ala móccia däl panòc' in mèz al'èra: i fèven al "bâl spècc", âl manfréini. Sé, pròpi i bâl d una vólta, quî tramandè par di sécol dai nûster vîc', di bâl ch'i vénnen da "rituali lontani con simbologia di corteggiamento".

Cunpâgna tótt i pòpol dal mândd, anc nuèter avän avó i bâl popolèr e la mûsica pr acunpagnèri mo, acsé cum avän fât con dimónndi däl nòstri tradiziân pió antîghi e preziaûsi, a i avän dscanzlè e baratè con dla ròba furastîra.

Mo mé, ch'ai ho la tèsta dûra, a vói tirèr d lóng e da pió d trânt'ân a sän ancâura qué ch'a bâl...

la Viul Anna*

* La profesorassa Anna Maria Pericolini – ch'la s firma la "ViulAnna" – l'é l'ânma ed "La Violina", un grópp ed balarén spezializè int al "bâl spècc" (gîga, manfrénna, runcastèlda, bâl di gûb, rugèro, ecz). S'av câpita l ucasiân, andèi a vâdder, parché i bâl ch'i fan i én pròpi quî d na vólta, quand i nûster vîc' i balèven int l'èra, cunpagnè da un viulén e da una chitâra.

"Al sgnèr Pirén 2000"

al dvänta un lîber!

Pròpi acsé! Chi ragâz dla Pendragon, con Antòni Bagnòl in prémma fila, i han dezîs d amucèr int un ónnic lîber cäl sturièl che mé a scréss pr al nòster giornalén. Dâpp ala ristanpa anastâtica dl uriginèl d Antonio Fiacchi, realizè dala Fundaziân dal Mânt só mî prupòsta, ècco che dâpp a pió ed zânt ân al nòster umarén al tâurna in batûda, séppa pùr trasfurmè int un persunâg' di nûster ténp, con âl sâu sfig, agiurnè anc qualli. Naturalmânt a farân una presentaziân *comme il faut* dânduv nutézzia *su tempo e luogo*.

I fasû ed Ghitón: verité o ufèla?

Quand a s catân stra amîg, l é inevitâbil che i nûster argumént i riguerden Bulaggna, al dialàtt, i ténp d una vólta ecz. E fra i quî d una vólta ai é la fazannda di fasû ed Ghitón. Ai é ed quî ch'i én dispüst a zurèr ch'l é vaira che in sta ustarî dal Pradèl as pséss magnèr di fasû "a tänp", adiritûra sarvé int una spèzie ed scudèla scavè int la tèvla e con al cucèr ed laggn lighè con una lâza sänper ala tèvla. Èla una fôla o la verité? Gianétto Muzzi, tripèr e chitarèr bulgnais, môrt socuânt ân fâ a utantòt ân, ch'l ha visó bôna pèrt dla sò vétta in Santa Craus, l ha sänper détt ch'l'èra tóttla una tumlè. La stassa còsa i l'han sänper sustgnó anc Bërto e Dante Govoni, i "dû falegnâm", ch'i stèven ed cà pròpi sâura al'ustarî ed Ghitón (ch'l'èra pò un dunân ch'la s ciamèva Margarétta, trasfurmè in Margheritân e pò in "Ghitân"). Ai é anc chi fâ dla confusiân con un'ètra ustarî, qualla ed "Reginûla", sänper int al Pradèl, che però la n avèva gnént da spartîr con Ghitân. Che casén! E alâura, cum la mitaggna? Cum al gèva Carlén Musi: "Tûla cum t vû", sé, insâmma pinsèla cum a vlî, che tant as pèga prezîs.

Però am piès d imazinèr i avintûr ed Ghitón, tótt a tèsta bâsa, inpgnè quèsi cme int una gâra a spaluzèr di fasû par zènc minûd d arlói e pò vî, fôra, par lasèr al sît a un èter cliânt afamè e in bulatta...

Srèla fòrsi una "legghenda metropolitana", cum as dîs incû?

Chi? Superstiziùs nuèter?

Và mò là, anc quassta! O parlomèno – giänla bän tötta – fòrsi un puctén a l sän anca nó, mo acsé par mòd ed dír, in maníra piotòst sbiävda, sänza inción isterísum, in maníra, insàmma, gíóssta, discrèta.

Benvenuto (nó in dialàtt a l ciamèven Bänvgnó), ló sé ch' l èra superstiziàus da bän, cèr e natt. Mo ló al n èra gnanc un bulgnais genuén: i sù i vgnèven dal muntàgna ed Baragàza, d là da Castión di Pèpol, par la strè ch' as vè al santuèri ed Bâcca ed Rî e ló par zónta, pr un eràur di chëlcol, l èra néd in trèno stra l Mulén dal Balân e al Pânt dla Venturénna. Acsé almànc al cuntèva ló, mo èrel pò vaira? Mé am sà ch' i avèssen còlt só par la strè apanna néd, drí a una quèlca cîsa: con cal nómm ch' l avèva ai vén da pinsèrel par fòrza. A dmandarî vuèter: “E chi èrel ste Benvenuto?” Oï, l èra al nòn anzi, al nunân dal mî amîg Gastunzén, un scarnécc' ed fangiàtt ch' l èra pò anc mî cunpâgn ed scòla in prèmma mèdia e che mé bän e spass andèva a cà sò int al dâpp-mezdé par dèri una man a fèr i cónpit, mo anc parché acsé avèva mòd ed tór só una quèlca fitlénna ed pénza (che sò nòna - la Marizièna - la fèva di dülz ch' i èren un spetâcuel). Benvenuto, Marizièna: mo in div andèvni a catèr una vòlta di nómm ed sta fâta? E bisugnèva sénter invèzi cum i i tgnèven, làur, ai sù nómm. La Marizièna la gèva che parfén int al lunèri ai èra una santa ch' la s ciamèva cme lí: Emerenziana. E in quant a Bänvgnó, una vòlta al s tgné quèsi una conferänza, a nuèter dû cínno, par cuntères che apanna pôc tänp prèmma - anni trenta - ai èra un gran tnàur, secànnnd sàul a Beniamino Gigli, ch' al s ciamèva Benvenuto Franci. Sänza cuntèr pò, s' a vlèven turnèr indrî al' època dal Rinasimânt, cla bôna lèna ed Benvenuto Cellini che però, cme scultâur e ceseladâur, l èra al pió gran fenòmen dal mând: ói bän, quall dal Persèo.

Mo, in dóvv che la Marizièna l' èra un dunaclén mnüd e mingarlén, però tötta pàvver e energî, al nòn invèzi l èra un bastiàn d un quintèl e pió: vè bän che mé ai èra sàul un cínno, mo dal aspèt l um parèva èlt dû mèter, un zigànt, ècco. Mo un zigànt ch' l avèva tótti àl fisaziàn e i peppacùl ed ste

mând: puvràz, l èra bän cme l pan, ste vciàn, mo l èra pén ed superstiziàn. E alàura, esànd che al nòn l èra superstiziàus, in cla cà lé al nómm tragg', anc s' ai èren drí a fèr al cànpit d aritmètica, bisugnèva numinèrel sàul a vâus bâsa e al darsèt dscurdèrsel adiritûra. Al sagg', invèzi, a l psèven svarsler vituriàus e sänza pòra: sagg' i èren i sulfanén che tótti àl sîr Gastunzén al purtèva al nunân pr inpièr al pipén; sagg' àl zrîs ch' i s dèven int àl quàter par mrandda. E s' as tratèva ed frûta pió gròsa (prógnn o mugnèg) al sagg' al s trasfurmèva in sèt, èter nómm mâgic, prudigiàus. E pò ai èra i quí che al nòn Bänvgnó an vlèva brîsa: avrîr l' unbrèla in cà, come pûr: guâi a mètter al capèl o la crusîra in vatta al lèt o anc cminzièr la salîta o la disaîsa d una schèla col pà stanc. Pròpi par ste mutív che qué, andànd só int al granèr col nòn, am suzdé a mé, int l' indezišiàn d inscapuzèrum int al prèmm piròl, ed fèrum un nézz e una burgnòcla in mèz ala frânt.

S' al capitèva che un vèner al caschèss al tragg' dal mais, l èra méi lasèr pèrder ògni iniziàtiva, e se nuèter avèven vójja ed rédder as tuchèva d andèr la a sfughèr in quèlc cantàn pr an vadder i ución zelèst dal nòn (sänper acsé ridént), astrichères ed càulp e dvintèr bûr e inzuflé.

– *Chi rédd al vèner – al bruntlèva tótt sèri – al zîga ala dmandga!*

Un dé che a mé am scapèva pròpi ed sgargnazèr, a m atinté a bisbièr:

– *Mo a mé i m han détt che “chi rédd al venerdé al rédd pò par trî dé”.*

– *Al srà vaira – al burbutlé al nòn tiràndes ón di sù bafión biónnnd – mé però ai ho i mî dóbbi! E pò dal rèst am pèr ch' ai séppa èter sî dé par sfughères a rédder!*

– *Mo mé a in ho vójja adès! – a prutesté mé.*

Al che al nòn, puvràtt, l um dé un crècc int la càppa e pò al bisbié a bâsa vâus:

– *Mmmm... “al rédd par trî dé...” Ch' an séppa mo vaira?*

Intinimòd a mé am pèrs che drí a cla nôva che qué al pruvèss un zèrt sulív. Con tótt quasst a n vói mégga dír ch' an fòss un òmen inteligiànt e pén ed bän sâns: l èra sàul un gran cardinzàn, ècco.

Mo lasàn bän pèrder i bulgnîs... d inpurtaziàn: quí cme al nòn Bänvgnó,

ch' i arivèven da Baragàza o da Vidiciàtic o, cum a gèven nó ridànd, quí ch' manda zà Giòva con la piòva e che là só d' in zèmma al sàu muntàgn i vdèven i falchétt par la schénna. Dscurän invèzi di ptrugnàn autèntic, quí ch' ai grèccia ed sintîrsel rinfazèr, mo che sàtta sàtta anc a làur una guzlénna ed cardinzîsia la n i manca brîsa. “*Tótti ufèl, tótti sdundlè! – i esclàmen ufizialmânt con espresiàn ed schèrgna – I én sàul chi “tèra mâta” di tarunzètt, quí dla Basitâglia, ch' i dan mänt a tótti àli arlî e ai mirâcuel periòdic ed San Gennaro!*”. Mo dâpp invèzi, int l' intimitè däl famai... stè mò da vadder: la sgnèra Erséggia (un nómm acsé par dír, ed fantasi) l' è drí ch' la prepèra i ingrediènt par l' insalè e l' inpulénna dal òli, stóffa ed stèr d' aspèt, la s arbèlta sàura ala tvàja. Custernaziàn generèl! “*Arvarsèr l òli l è un brótt lavurîr! – al dîs quelcdón con un pò d spavânt – Al pòrta dsgràzia!*” E par scaramanzî, un pôc in camóffa, al s tâcca àli... ulív.

– *Mo che divuziàn èla mâi! – la prutèsta la sgnèra Erséggia inarcànd dsgràzia – A mé am agrîva sàul par ví dl òli, ch' al cássta un òc', e par la tvàja ch' l' èra natta ed bughè!*

Se par chès a s avèssen da truvèr in tragg' a tèvla, *apriti cielo!* Pr educaziàn an s pôl brîsa mandèr ví inción, anc se pr un inegâbil mutív d arsprèmi al srèv preferèbbil. An psand fèr èter, a s adanän alàura ala zairca d un quelcdón bâsta ch' séppa, ón ch' l èva la bâcca dispòsta a biasèr quèl e ón acsé al s acàta sänper.

Rânper un spèc' o vadder un râgn ed prèmma maténna l è saggñ d una dsgràzia inevitâbil.

– *A mé la m pèr una gran bèla luchénna – a salté só mé col mî amîg Gastunzén – anzi, däl dâu a dirèv l incuntrèri: con cäl zanpènni lónghi e sutîli, a l guant con delicatazza e a l lâs andèr zà dala fnèstra. “Creatûra dal Sgnâur”, a pãns, e par mé l è cme un porta-furtónna, vèrda mò té!*

Mo ló, influenzè as vadd dal fantasi dal nunân Bänvgnó:

– *Eh nâ! – l um repliché tótt cunvént – T è da savair che pròpi l' ètra maténna, prèmma d andèr a scòla, ai ho vèsst só la paraid dal curidûr un ragnâz grand, naigher e tótt plâus ch' al fèva scurèzz. Bän, vût savair? Pió tèrd, a scòla, am é caschè in vatta*

al quadèren, cme la bèva ed cla bistiàza schivàusa, un “quàter” etertànt urébbil e funèst!

Par conclûder, giân adès quall ch’as câpita ed vadder girând par la strè. Bisâggna arcgnósser che - cum ai ho détt in prinzèppi - la gran pèrt dla zânt i han un zêrt ritâggn int al manifestèr âl sâu superstiziân. Tótt al pió una quèlca vâus la bisbéjja. “Tâcca fêr...”. E quasst al suzêd sia int al chès ch’ai pâsa ónna ed cäl pôvri parsân (sânper fté ed scûr) acusè (con tanta ingiustézzia e pôca carità cristiana) ed purtèr dsgrázia, iatta, scalâggna. Opûr quand un gât - sâul s’l é naigher e da par ló - al traversa la strè al vòster pasâg’. “Paisa vî, brótt bistiàza!” al svarsle una sîra zâ par la Mascarèla un òmen vèrs un gât che, cme un bòlid ed vlûd naigher, l’êra sbusè fôra da un purtunzén... Mo êcco cunparîr al sèguit ed st inuzânt ambasadâur ed guâi, ón drî a cl èter e col sò cudén drètt, una fila adiritûra ed sèt micén, dal pió divèrsi tént e dimensiân, tótt dirèt insamm vèrs un’andrâinna bâsa e bûra dla cà in fâza. A s farmènn un mumânt par lasèr pasèr cal cortèu mulsén e râpid cme un siân, con âl lûs di sù ucén fosforesént tótti inpiè.

In cal mântèr ch’a pasèva dnanz a cl umarèl superstiziâus, a sinté ch’al burbutlèva:

– Par furtónna, manc mèl ch’l’êra in cunpagnî... – e dâpp, cum s’l avèss dscuèrt un èter mutív ed sicurazza - E pò, veramânt, al n ha gnanc sgnulè...

Lurânz da Bâdri

Al fularén Al rà amalè

Ai êra una vòlta un rà ch’l’êra malè mèrz e i dutûr i avèven détt che prèst ai sré tuchè d andèr a fèr tèra da pgnât. Cal rà l’êra putintéssum, al psèva dezîder dal destén ed tanta zânt, mo par cal brótt mèl ch’al l’avèva culpé l’êra dsprè e al gèva:

– Pusébbil che un rà putânt cm a sân mé l’èva da carpèr? Csa fèni i mí mèg? Parché èni bsa bón ed salvèrum?

Mo i sù mèg i avèven tótt tajè la lâza par pòra che, an riusând a guarîrel, i avèssen da arméttri l’òs dal còl. Ai n’êra avanzè sâul ón: un mèg vèc’ cme al cócc, fòrsi un pô sbalinè, che inción stèva pió da sénter. Al rà an l’avèva

mâi pió ascultè da un mucian d ân, mo stavòlta al le mandé a ciamèr.

– T’prèss anc salvèret – al gé al mèg – mo a un pât: che té, sâul pr un dé, t fâga dvintèr rà un òmen ch’al séppa prezis a té, prôpi caghè e spudè còmm s’a fòssi dû gemî. Acsé ló al stiuparà al tó sît.

Par catèr un sugèt prezis al rà, in tótt al paais i inpatachénn di manifestèr duv ai êra scrètt: *Tótt quí ch’i s arvisen al rà i han da presentères a palâz dânter da ventcuâtr âur. Chi n dà brîsa mânt ai srâ tajè sóbbit la tèsta.* Acsé i s presentènn in dimónndi. Mo ch’i avèssen la bèrba un pôc pió cûrta, o al nèss un pôc pió lóng, o una péccia int na stiâpa, o i ûc’ d un èter culâur, o ch’ai manchèss un dânt, o ch’i n s i arvisèssen gnanc int al pisèr, al mèg al gèva sânpèr ch’i n andèven brîsa bân pr èser méss al pòst dal rà. A un zêrt pónt, a fôrza ed scartèr, al rà al déss:

– Mo sócc’mel bân, t i schèrt tótt! Lâsum almanc pruvèr con ón!

– L é inóttitl – l arspundé al mèg – l ha da arvisères al mâsum, sinchenâ al fâ cme un ziròt in vatta a una ganba ed lagn!

Una bèla sîra, in st mântèr ch’i andèven a spâs in vatta al mûra dla zitè, al mèg al salté só ed pâca:

– Êcco, vittel là al sugèt ch’as arvisèva a té pió ed tótt quí ch’avân vèsst! – e, digând acsé, al sgné col dîd un puvràz ch’l andèva ala limòsna, tótt strazè e stralanchè, con una mlâinna drî dala vétta, mèz ôrb e con una ganba gîgia.

– Bân, mo csa t scòpia la bâla? – al gé al rà – stra mé e cal stróppi ai é una difarânza cme stra un ligûr e un cavâl da câursa!

Mo al mèg l’insistè.

– Èt gnanc capé? Un rà ch’ai tâcca ed murîr, al s arvisèva sâul al pió puvràz, al pió dsgraziè, al pió sfighè, ed tótt la zitè. Dâi mò dâncâ, sâgâget: fâ cambi di tû ftièri con i sù, méttel a sèder int al tó scranân, métti in tèsta la tó curâinna pr un dé e t srè sèlûv.

Mo al rà l’avèva una mazòca pió dûra dal carbúrro e, gnanc a zighèr in grêc, an vlé brîsa cunvgnîr d arvisères a cal pôver mindécc ch’al parèva un Crésst andè da mèl. Al turné a palâz tótt ingrugné, al s mité a sèder int al sò carigân, al s mité in tèsta la sò curâinna preziaûsa, e cla stassa sîra al dé un gran tramlòt, al tré un gran suspîr e... al pighé i usvéi. E acsé ai véns vaira

quall ch’la gèva sânpèr mí nôna: *et pû anc èser un rà putintéssum mo, s’at amanca un pô ed capéss dânter al zócc, t dvânt prezis al pió melardótt ed tótt i puvrètt.* E (a vói azuntèri mé) fòrsi anc pîz, parché ló l’è aviè a stèr mèl e té nâ. Acsé, ala prémma dsgrázia, ló al riusirà a sgvagnèrsla e a té at tucarà ed tórel int al miâur dal scarciófèl.

Sigén Livra

Parsunâg’ bulgnis

Menini, “quall di bignè”

Int la Bulâggna a cavâl stra l’Otzânt e al Novzânt Menini, “quall di bignè”, l’êra dvintè in zitè un parsunâg’ dimónndi popolèr. Òmen dala figûra tamóggna, con dû bî bafiôn, la gabèna sfuègnè e in tèsta un genèsi catè chisà in dóvv Menini, ch’as vantèva d èser amîg dla rigèina Margarétta, l andèva vî con una panîra, grânda ch’la parèva una bèrca, a vânder di dûlz ch’ai ciamèva i “bignè”, mo ch’i n èren gnínt èter che dâl fugâz inspulvrazè con un fil ed zóccher.

Quand al pasèva par la piâza ed San Dmanndg ai êra sânpèr una sfròtla ed legerût o ed cínno vgnò fôra da scòla ch’i i andèven drî par tórel in sândndla, e ló ai arspundèva con dâl gran bujarî. Menini ai tgnèva a dèr d’intânder ala zânt che in cà sò an i êra brîsa dla rèna e che al sò cumèrzi ai garantèva tótt i dé una bôna claziân e un dsnèr abundànt.

Una vòlta a un tèl incuntrè par strè, ch’al l’avèva salutè digând: “Adio, famân!”, Menini ai arspundé:

– Famân a mé? S’et vén a cà mí incù int la pgnâta ai ho un’âcuila!

Menini l’avèva stra i sù amîg un pôver dièvel ch’l’êra stè culpé da una bróttâ malafî ai ûc e al stèva par pèrder la véssta. Ste dsgraziè an s dèva brîsa pès, l’êra dsprè e as mitèva a zighèr con tótt quí ch’l’incuntrèva. Un dé Menini l andé a truvèrel e, dâpp avair scultè tótt i sù lamént, ai déss con la sinzèra intenziân ed cunsulèrel:

– Sént bän, té t an sè brîsa lêzer; t an viâz brîsa; Bulâggna t l'è bèle véssta tótt! Csa vût stèr a pinsèr anc s'et dvânt ôrb...!

Silvano Rocca

Incânter ala Famajja Bulgnaîsa

Žòbia dâpp-mezdé a sân stè ala Famajja Bulgnaîsa. L'èra un pôc ed tãnp ch'a n i andèva, mo l'è stè un dâpp-mezdé fòra d misûra, d una cuntintazza eccezionèl. Int la sèla ai èra pió d un zintunèr ed parsân e stramèz anc un quèlc zâuven. Un dâpp-mezdé ed sturièl, poeî e zirudèl con l'Adriana, la Mirella, la Luisa, Giorgio, Sandro e in mèz âl canzunàtt ed Fàusto. L'è un spetacûel che mé avèva bèle vésst al mèrcuel con i “ciacaron” al zircuel dl'A.T.C. mo, fòrsi par l'austerità dal sît, con cal bèl sufètt a castón, al clémma l'èra difarânt, pió chèd e dàulz.

Avèva bèle fât la càddga al cant ed Carpàn, bèla la “Canta demenzièl”, straudinèri l'arcòrd dla batàglia di bulgnîs cânter a Bertrando del Poggetto, vénta con di projètil spezièl a “penetraziàn nasèl”; bèla la manfrénna pr al finèl in cunpagnî, mo int al mumânt ch'l ha cminzipiè “Stra Castión quaranta” am é vgnó la pèl d ôca, sé, am s'è drizè al pail sâtta la camîsa par quall che cl indirèzz al m ha fât vgnîr in amânt. A sân turnè indrî d una zincuanténna d ân, ala scòla dl aviamânt, la scòla di fiû di operèri, al banzulén sâtta i pî pr arivèr ala môrsa; al panén con la murtadèla dla sgnâura dal cafà ed banda dala cîsa scunsacrè dôvv a i dèven dânter *nelle esercitazioni tecnico-pratiche*, mo sâuratótt par sbarlucèr âl ragazôli ch'âl fèven ginâstica in chi zincuanta mèter quèder ch'i èren la palèstra dal *Licéo Galvani*, riservè ai “sgnurén”, ai “fiû d famajja”.

Tótt bî arcòrd ch'i s'azónten a quí dla canta ed Fàusto, lighè a una staşân véssta con i ûc' dla nustalgî. As fèva anc dla fadîga in chi ân ed scòla, ch'i han furmè sâuratótt al carâter di cínno dl aviamânt, che dâpp i pasèven al Istitût Aldén-Valeriàn, brîsa sâul par cal famâus “pèz ed chèrta” mo pr inparèr un mstîr. Una vòlta diplomè, pasànd dala scòla al'indósstria, i han dè dal lósster a cla vècia e gluriâusa scòla e a Bulaggna.

Valintèn al cuntadèn

1946: ai cminzéppia la pès

L'èra l'invèren dal '46 e a Bulaggna ai tirèva una gran bróttâ âria, in tótt i sèns. Tótt i dé ai suzdèva quèl e *via Zamboni* l'èra dvintè un camp ed batàglia fra i studènt e i operèri: ai èra stè anc un môrt. Mo anc se la situaziàn generèl l'èra piotòst schèccia, i studènt i desidènn l'istàss ed fèr la “Festa delle Matricole”. Andànd in gîr a fèr la còjja dâli ufèrt i avèven capé che la zânt i n avèven pèn i quajón d'avair pòra e che i avèven una gran vòjja ed turnèr a divartîres cme una vòlta: e nuèter avènn rasân, anc se strumè lóng al percâurs di câr ai èra di zûven méss lé apòsta par fèr dal casén e mandèr incòsa a tarsâc. Mo la zânt i ridèven pr âl nòstri matè e anc i melintenziònè, ch'i finènn par divartîres anca làur.

Nuèter ai èren un ruglâtt ed dîs o dâgg' ragazî, pèn d'aptît pr incòsa, e sâtta la sîgla dla “*Tribù del verme solitario*”, avèven méss insàmm un câr ispirè ala Cianciulli, la famâusa “*saponificatrice di Correggio*”, qualla ch'la mazèva âl sâu amîghi par fèr dâl savunàtt. Adruvând di scatlón ed cartân a tirènn só la fâbrica, con la sò brèva zimînra e sâuratótt lî, la Cianciulli, ch'l'èra pò Pirén Cappellani, con in cò una pirócca con âl trazz ch'la i dèva un aspèt terèbbil mo ch'al fèva murîr dal rédder. Mé ai èra la véttima: Pirén l'um dèva una şmanarè in cò e mé a caschèva a cufètt dânter a un machinèri che sóbbit al s'mitèva in mòto. Int l'istàss tãnp, par d'drî ai saltèva fòra dâl savunàtt ed lagn, inscartuzè con chèrta igènica, con una fâsa ràssa ed travèrs, ch'âl parèven pròpi âl *Palmolive*. Luziàn Rossi, futûr inzgnîr, al cujèva stâl savunàtt e, con na fâza ch'la machèva al carbúrro, al li vindèva ala zânt ch'i ridèven (e i cunprèven...). Cla fèsta dal '46 la fò grandiaûsa e la fè da capîr ai bulgnîs che la guèra l'èra pròpi finé. Fòra e dânter.

JRe

Bertén, al cicerân in dialàtt

Pròpi air al nòster Bertén d Sèra l'ha inaugurè una bèla iniziâtiva inventè da Âldo Jèni: cunpagnèr la zânt a visitèr âl coleziàn dla Cmónna, mo dscurànd in dialàtt! Socuanti zintunèra ed parsân i han decretè al suzèd dl'iniziâtiva, e nuèter a sperân ch'la tîra d lóng, parché l'è una bèla idè, ch'la sèrùv a fèr cgnòsser sãnper de pió âl blazz ed Bulaggna!

La siànza di nûster vîc'

Curzòla (*Polygonum aviculare*) – volgarmente correggiola, per essere della lunghezza circa di una cintura, detta anche centinodia per i suoi molti nodi. Nella medicina popolare si dà come astringente tanto in polvere quanto in decotto a chi sputa sangue; e se ne adoperano le foglie per fomentazioni al ventre in caso di flusso sanguigno.

Da: G. Ungarelli, *Le piante aromatiche e medicinali nei nomi, nell'uso e nella tradizione popolare bolognese*.

Tipografia Luigi Parma, 1921.

Al Pânt dla Biânnda nómmer 70

Mais ed mèrz dal 2008

Diretâur iresponsâbil e limusnîr:

Fàusto Carpàn

Dsèggn uriginèl:

Lupâmmbol (Wolfgang)

Umberto Sgarzi

Matitâza (Giorgio Serra)

Coretâur di sbâli: **Bertén d Sèra**

Strulgân eletrònica: **Âmos Lèli**

Spediziàn: par pòsta, purtròp.

Abunamént par pòsta: almànc 15 € al ân.

Indirèzz:

FAUSTO CARPANI

Casella Postale 3179 Bo. Ponente

Via Saffi 30/32

40131 BOLOGNA

tel. cell. 339-3536585 – fax 051-385283

fausto.carpani@alice.it

Tótt i scrètt in dôvv an i é brîsa indichè l'autâur i én ed Fausto Carpani.

Al dizionèri ed riferimânt par cäl paròl ch'âli én difèzzil da capîr l'è quasst:

Lepri – Vitali

Dizionèri

BULGNAIS - ITAGLIÁN

ITAGLIÁN - BULGNAIS

Pendragon, 2007

I sît bulgnîs i én quissti:

www.pontedellabionda.org

www.clubdiapason.org

www.comune.bologna.it/bulgnaiss

www.lafamigliabolognese.it

www.bulgnaiss.com

www.marcopoli.it

ATTENZIONE

Degli imprevisti (e felicemente risolti) problemi di salute del sottoscritto hanno impedito alla “Compagnia del Ponte della Bionda” di portare a termine le prove della commedia “Gli anni del pane”, che avrebbe dovuto debuttare a fine febbraio al Dehon.

Scusandoci con il pubblico e confidando nella comprensione di tutti, siamo giunti a questa sofferta decisione solo quando ci siamo resi conto dell'impossibilità di rispettare il calendario delle prove, correndo il rischio di offrire un lavoro raffazzonato e incompleto.

La commedia verrà presentata nella prossima stagione teatrale.

Fausto Carpani

**- Carpani e i sù amîg -
- Compagnia del Ponte della Bionda -
- Le conferenze storiche di Marco Poli -**

FEBBRAIO

Giovedì 27 ore 16,30	Sala del Baraccano (via Santo Stefano 119): “Le mura e le porte di Bologna”, conferenza di Marco Poli con proiezione di foto. Ingresso libero.
-------------------------	--

MARZO

Mercoledì 5 ore 16,30	Sala del Baraccano (via Santo Stefano 119): “150 anni fa: il caso del piccolo Edgardo Mortara” conferenza di Marco Poli e Sandro Samoggia con utilizzo di mezzi audiovisivi. Ingresso libero.
Mercoledì 12 ore 16,30	Sala del Baraccano (via Santo Stefano 119): “250 anni fa: addio papa Lambertini”, conferenza di Marco Poli. Ingresso libero.
Giovedì 13 ore 16,30	Alla Famajja Bulgnaîsa (Via Barberia 11): Pomeriggio dialettale con Fausto Carpani e Sisén e con la partecipazione dei poeti Giorgio Campi, Mirella Musiani, Adriana Pallotti, Luisa Ragagni, Sandro Sermenghi. Ingresso Libero.
Martedì 18 ore 16,30	Teatro Tivoli (via Massarenti 418): “Giuseppe Massarenti, una vita per i più deboli”, conferenza di Marco Poli. Ingresso libero.
Giovedì 20 ore 21	Sala ARCI Paradiso di San Lazzaro (via Bellaria): “Carpani e i sù amîg”. Serata in collaborazione con il Coro “I bruschi” a beneficio dell’Istituto Ramazzini.